

ZAMAN VANDAAG: 4 februari 2016

Regisseur Mesut Arslan:

‘Als ik met Turken praat, schiet ik altijd tekort’

Foto: © Bram Monster

De theaterregisseur Mesut Arslan laat zich niet in hokjes duwen. Niet als kunstenaar, niet als mens, niet als politiek denker, niet als Turk, niet als Belg. Met zijn productiehuis 0090 focust hij zich op de zogenaamde ‘tussenruimtes’: kunstvormen die niet in één categorie onder te brengen zijn. Maar ook in zijn nieuwste voorstelling ‘Verborgene gezicht’ wisselen verschillende tegenpolen elkaar af. Zaman Vandaag sprak deze Antwerpse kunstenaar en schipperde zelf tussen verschillende thema’s als politiek, kunst en tijdsbeleving.

INGE POELEMANS

Het begon als een tweejaarlijks festival waarop kunstenaars, theater- en filmmakers die op de één of andere manier een link met Turkije hadden, hun kunnen toonden. Maar intussen is 0090 uitgegroeid tot een werkplaats/productiehuis, waar een divers palet aan kunstproducties, gemaakt door mensen van verschillende origines, de revue passeren. Het festival werd door regisseur en kunstenaar Mesut Arslan samen met enkele collega’s en vrienden opgericht in 2003 en tien jaar later omgevormd tot productiehuis. De band met Turkije blijft aanwezig, maar is minder cruciaal.

Vandaag wil 0090 vooral focussen op de zogenaamde tussenruimtes, die zich op geografisch en artistiek vlak tussen verschillende genres bevinden. Zijn producties zijn niet onder film, theater, beeldende kunst of andere categorieën te rangschikken, maar bevinden zich in het spectrum daartussen. Daarnaast worden ze in verschillende landen en steden gebracht: in België, Nederland, Londen, Berlijn en uiteraard ook Istanbul. Een voorbeeld is de actuele voorstelling ‘Kamyon’ uit het voorjaar van 2015, onder regie van Michaël De Cock over een 9-jarig vluchtelingenmeisje dat per camion van Turkije naar Engeland wordt gevoerd. Het stuk werd ook letterlijk in een camion gespeeld, die reisde van de Bosphorus naar Londen.

Wie snel wil kennis maken met het meervormige karakter van 0090, kan dit weekend terecht op de happening ‘The image generator II’: een tentoonstelling van 0090 en enkele andere kunstcollectieven. Ook hierin raken verschillende kunstvormen elkaar. “Het idee was om kunstenaars het spectrum van beeldende kunst tot theater en performance te laten aftasten”, legt Arslan uit aan Zaman Vandaag. “De vraag is hoe je kan gaan van een tweedimensionaal naar een driedimensionaal kunstwerk en omgekeerd.”

You call me a Turk

Binnen de 0090-creaties wordt er vaak samengewerkt tussen Turkse (zowel uit Istanbul als uit België) en niet-Turkse acteurs en kunstenaars. Zijn tegenhanger 0032 biedt interessante Belgische kunstenaars de mogelijkheid om in Istanbul een productie op poten te zetten. Zo vonden onder meer het theatercollectief Abbatoir Fermé, Meg Stuart en muzikant Eric Thielemans via Arslans productiehuis hun weg naar de Turkse grootstad.

Arslan is één van de prominente gezichten die etnische diversiteit in het Vlaamse kunstlandschap bracht. Hij was de eerste theatermaker van Turkse herkomst die met zijn werk op de Vlaamse podia stond. In 2010 was hij, samen met onder andere Mustafa Kör, Ben Chikha Chokri en Sidi Larbi Cherkaoui, te zien in de documentaire ‘Kunst Kleurt!’, als voorbeeld van toonaangevende kunstenaar met een migratieachtergrond.

Toch heeft Arslan zich ook resoluut afgezet tegen de stempel ‘divers’ of ‘Turks’ die zijn kunst vaak krijgt. “Vele Vlamingen vonden dat ik enkel mijn plaats in de kunstwereld verdiende als ik iets ‘Turks’ of iets ‘etnisch’ bracht” vertelt Arslan. “Politici raadden me aan om mijn achtergrond uit te spelen in het werk dat ik maakte. Alleen zo zou ik me namelijk kunnen onderscheiden van hetgeen waar zogenaamde ‘witte kunstenaars’ mee bezig waren.” In 2007 stond het toenmalige 0090-festival dan ook in teken van de slogan ‘You call me a Turk, but I’m an artist’.

Maar niet alleen Vlamingen hebben moeite met het feit dat Arslans kunst niet onder één vlag te vatten is, ook de Turkse gemeenschap in België weet niet altijd even goed hoe ze Arslans standpunten moet plaatsen. “Als ik met Turken praat, schiet ik altijd tekort. Want ik ben geen Fenerbahçe, Beşiktaş, Galatasaray of Trabzon... Wie ben ik dus eigenlijk? Ze willen je in een bepaalde groep plaatsen, zodat ze voor of tegen je kunnen zijn. Vooral op sociale media is dat heel zichtbaar. Mensen opperen er hun meningen, maar gebruiken het medium niet om informatie te verzamelen of naar mensen met een andere mening te luisteren. Er gaat een soort van weigerachtigheid om te weten achter schuil”, aldus Arslan.

Nomaden

Kennis lijkt voor de regisseur eerder een zoektocht dan een statisch gegeven. Dat komt ook aan de oppervlakte in zijn nieuwste voorstelling ‘Verborgен gezicht’, die afgelopen donderdag in de Bourla in Antwerpen te zien was. Het stuk is gebaseerd op het filmscenario van Nobelprijswinnaar voor de Literatuur Orhan Pamuk. Arslan zet de hermetische, existentiële en filosofische tekst van de Turkse schrijver om in een visueel sterke voorstelling, die door zowel Belgische als Turkse spelers wordt vertolkt.

‘Verborgен gezicht’ gaat over (de zoektocht naar) identiteit, een thema dat Arslan al langer bezig houdt en inspireert. Of zijn eigen meervoudige (etnische) identiteit daar voor iets tussen zit? “Allicht wel”, zegt Arslan. In het stuk maakt een fotograaf portretten van mensen in het nachtleven van Istanbul voor een vrouw. De zoektocht naar de gezichten van mensen, en naar de vrouw wanneer de fotograaf haar kwijt is, loopt parallel met de zoektocht naar de eigen identiteit en het unieke verhaal dat elk van ons te vertellen heeft. Dat verhaal kan alleen verteld worden buiten de lineaire dimensie van de tijd, die zich laat meten en opdelen door klokken en die eindig is.

Voor Arslan is het stuk een experiment, waarin hij speelt met tegengestelde polen: licht en donker, hier en daar, oost en west, lineaire tijd en circulaire tijd... “In het Westen is de tijd een rechte lijn, die steeds voort gaat. Maar in het oosten is de tijd cirkelvormig”, legt Arslan uit. “De ene is niet beter dan de andere, maar ze zijn wel complementair.” Ook Turken hanteren die laatste tijdsbeleving, volgens de kunstenaar. “Dat merk je aan het feit dat ze weinig vooruit plannen, maar daardoor ook net heel flexibel zijn en goed kunnen omgaan met onvoorziene omstandigheden. Een Duitser is wat dat betreft minder buigzaam: hij kan weliswaar goed organiseren, maar van zodra er iets onverwachts gebeurt, breekt hij in twee.”

De circulaire tijdsbeleving van de Turken vindt volgens Arslan zijn oorsprong in het nomadenleven dat de allereerste Turkse beschavingen leidden. “Vele Turken denken dat ze van de Ottomanen afstammen. Maar dat is fout. Turken behoren tot één van de oudste beschavingen van de wereld, die duizenden jaren geleden uit Afrika naar Azië gereisd zijn. Het waren nomaden. Ze leefden twee maanden hier, waar er veel eten was, en twee maanden elders, waar enkel water te vinden was: op een circulaire manier dus. Turken leven vandaag de dag nog altijd zo in een stad.”

Godzilla

‘Verborgen gezicht’ gaat ook over wijsheid en (zelf)kennis. Die queeste naar inzicht wordt weerspiegeld in de manier waarop er met licht en donker wordt gespeeld. Arslan: “In het westen betekent wijs of heilig zijn, naar het licht gaan. Maar in het oosten – binnen het soefisme, het boeddhisme... – vind je de wijsheid of heiligheid door naar het donker te gaan.” Arslan kiest in zijn stuk niet resoluut de kant van het licht of het duister, maar laat zijn personages afhankelijk van de context het licht of de donkerte opzoeken.

Arslan is erg belezen over de Turkse geschiedenis en cultuur en ook de huidige politieke ontwikkelingen volgt hij op de voet. Hij was zelf in Istanbul toen de Gezi-parkprotesten uitbraken, wat hij als een breekpunt beschouwt in de Turkse politiek. “Sinds dan bestaat Turkije uit twee helften: de one-man-show van Erdoğan tegenover een heterogene groep van intellectuelen, de Gülen-beweging, artiesten, academici, homoseksuelen, journalisten...”

Toch oordeelt Arslan ook in deze kwestie niet ondubbelzinnig. Hij is resoluut verbolgen over het censuur van dissidente stemmen, het beslag dat Erdoğan legt op media, justitie..., de bloedige mensenrechtenschendingen in Zuidoost-Turkije en het stilzwijgen van Europese politici over de mistoestanden in Turkije. Onder die laatste rekent hij ook Belgische politici van Turkse achtergrond, die uit angst om stemmen te verliezen, het AKP-regime niet openlijk durven aanvallen.

Maar tegelijkertijd ziet Arslan een bredere verantwoordelijkheid. “Eigenlijk hebben wij Erdoğan gecreëerd, als een soort Godzilla, toen we voor onszelf een aantal zaken wilden oplossen. De Turkse economie is nooit zo goed geweest als onder Erdoğan. Ik kan nu in een redelijke tijd van de ene kant van Istanbul naar de andere reizen, meisjes kunnen met hoofddoek naar de universiteit, de macht van het leger is ingeperkt... We hebben allemaal wel ons profijt gedaan bij de heerschappij van Erdoğan en hebben allemaal hoop gehad.” Helaas zie je ook hier het circulaire denken doorschemeren: politiek gezien wordt er niet veel op lange termijn gedacht in Turkije, merkt Arslan op.

Die hoop komt nu als een boemerang terug. “Eigenlijk is Erdoğan ons verborgen gezicht. Hij heeft alle gezichten die we aan hem gegeven hebben, verzameld en er één eenvormig gezicht van gemaakt, waardoor je nu de indruk krijgt dat er maar één soort Turkije is, dat hij vertegenwoordigt. Maar zijn gebrek aan visie is pijnlijk duidelijk. Net daarom gedraagt hij zich ook minder menselijk.”

‘Verborgen gezicht’ speelt op 12 april in de Bozar in Brussel. De ‘Image generator II’ is van 5 tot 7 februari te zien in de Extra City Kunsthall in Antwerpen-Berchem. Meer informatie: www.0090.be en www.mesutararslan.be

link : <http://www.zamanvandaag.nl/nieuws/belgi%C3%AB/13387/%E2%80%98als-ik-met-turken-praat-schiet-ik-altijd-tekort%E2%80%99><http://www.zamanvandaag.nl/nieuws/belgi%C3%AB/13387/%E2%80%98als-ik-met-turken-praat-schiet-ik-altijd-tekort%E2%80%99>